

مروری بر تعدد مادی و معنوی جرم با رویکرد به قانون مجازات ۱۳۹۲

روح الله محمدی^۱، داریوش بابایی^۲

^۱ دانشجوی دکترای تخصصی حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، مدرس دانشگاه پیام نور واحد ممسنی و رستم، ایران.

^۲ استادیار پایه ۹ دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، ایران.

چکیده

این مقاله ضمن بررسی تعدد مادی و معنوی جرم در قانون جدید مجازات اسلامی به بررسی ماده ۱۳۴ این قانون می پردازد. در فصل پنجم قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ که مواد ۱۳۱ تا ۱۳۵ را به تعدد جرم اختصاص داده تعریفی از تعدد جرم مشاهده نمی‌شود اما با وجود مصادیق فراوان و کاربردی در بسیاری از پرونده های کنونی و بررسی مواد مربوط به اقسام تعدد جرم و مقایسه آن با تکرار جرم می توان تعریف نسبتاً مناسبی را استخراج نمود. تعدد جرم، بر دو نوع است: تعدد معنوی جرم که به آن، تعدد روانی یا اعتباری نیز گفته می شود و تعدد مادی جرم که به آن، تعدد عینی یا حقیقی یا واقعی نیز گفته می شود. قانونگذار جمهوری اسلامی ایران در ماده ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به موضوع تعدد معنوی یا اعتباری جرم پرداخته است، در جرایم قابل تعزیر، هر گاه فعل واحد دارای عناوین متعدد جرم باشد، مجازات جرمی داده می شود که مجازات آن اشد است. در واقع تعدد معنوی جرم ارتکاب یک رفتار؛ که دارای عناوین مجرمانه ی متعدد است، اما فروض مختلف تعدد مادی جرم، در ماده ی ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مقرر شده است که نوآوری های زیادی در این ماده وجود دارد. در واقع تعدد مادی جرم: ارتکاب رفتارهای متعدد که دارای عناوین مجرمانه ی متعدد نیز است، اعم از این که این رفتارها دارای عناوین مجرمانه ی مشابه، یا مختلف باشند، عناوین مجرمانه ی مشابه، مانند: ارتکاب سرقت تعزیری و شروع به سرقت و عناوین مجرمانه ی مختلف، مانند: ارتکاب سرقت تعزیری و توهین. از اینرو، تعدد جرم به عنوان یکی از علل تشدید مجازات به شمار آمده است. روش مورد استفاده در این مقاله توصیفی-تحلیلی می باشد.

واژه‌های کلیدی: تعدد، تعدد مادی، تعدد معنوی، قانون مجازات جدید، اشد مجازات.

گفتار اول: مقدمه

قانون مجازات اسلامی جدید که پس از فراز و فرود های بسیار از خرداد ماه ۱۳۹۲ لازم الاجرا گردیده است، دست کم در قلمرو کلیات نسبت به قانون مجازات اسلامی پیشین، کامل تر است. قانون گذار در این قانون تلاش نموده که ضعف قانون قبلی را مرتفع نماید. در نظام حقوقی ایران تعدد جرم از جمله نهادهای کیفری است که شاهد تحولات تقنینی بسیاری بوده است. سلب حقوق و آزادی افرادی که به عنوان مجرم شناخته می شوند، در گام نخست، مستلزم قابلیت سرزنش آنهاست و پایه اصلی این قابلیت، احراز عنصر مادی و معنوی آن است. ضعف در شناخت این مقوله و در نهایت حکم به محکومیت یا برائت اشخاص، از معضلاتی است که نظام قضایی ما با آن مواجه است.^۱ بنابراین عدالت و انصاف حکم می کند مجازات کسی که یک بار مرتکب جرم شده در مقایسه با فردی که چندین بار نظم عمومی را مختل نموده است، یکسان نباشد. ارتکاب جرایم متعدد می تواند نشانه ناسازگاری و حالت خطرناک بزهکار باشد. از اینرو، تعدد جرم به عنوان یکی از علل تشدید مجازات به شمار آمده است بنابراین تعیین مجازات برای مرتکبین جرائم متعدد از مشکلات نظام عدالت کیفر است.^۲ به طور کلی، تدبیر سیاستگذاران کیفری جهان در تشدید مجازات چنین مرتکبانی یا از طریق اجرای مجازات شدیدتر یا از طریق قاعده جمع مجازات و یا تشدید مجازات جرائم متعدد با رعایت شرایطی صورت می پذیرد (رایجیان، ۱۳۸۲: ۲۹). قانون مجازات اسلامی نیز با هماهنگ سازی مقررات فقهی و عرفی از هر سه شیوه پیروی کرده است.^۳ همانطور که بیان شد قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ که مواد ۱۳۱ تا ۱۳۵ را به تعدد جرم اختصاص داده و در ماده ۱۳۲ قانونگذار تعدد جرم را وارد جرایم حدود کرده و می گوید: در جرایم موجب حد، تعدد جرم موجب تعدد مجازات است مگر در مواردی که جرایم ارتكابی و نیز مجازات آنها یکسان باشد؛ و تبصره این ماده می گوید: چنانچه مرتکب به اعدام و حبس یا اعدام و تبعید محکوم گردد، تنها اعدام اجراء می شود و بین مجازات اهم و مهم مجازات اهم را انتخاب کرده است و در ماده ۱۳۳ قانونگذار قاعده جمع مجازات را بیان کرده و می گوید: در تعدد جرائم موجب حد و قصاص، مجازات آنها جمع می شود، لکن چنانچه مجازات حدی، موضوع قصاص را از بین ببرد اجرای قصاص را مقدم فرض کرده است و در صورتی که از قصاص گذشت شود یا تبدیل به دیه سوگ مجازات حدی اجرا می شود. در ماده ۱۳۴ قانون جدید مجازات اشد را در صورت تعدد جرم بیان کرده و می گوید: در جرائم موجب تعزیر هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد دادگاه برای هریک از آن جرائم حداکثر مجازات مقرر را حکم می کند و هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم باشد، مجازات هریک را بیش از حداکثر مجازات مقرر قانونی مشروط به این که از حداکثر به اضافه نصف آن تجاوز نکند تعیین می کند.^۴ در این پژوهش به دنبال مروری بر تعدد مادی و معنوی جرم با رویکرد به قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ هستیم و تلاشمان بر این است که با بهره گیری از کتب و منابع حقوقی معتبر کاری تطبیقی صورت گیرد و با استخراج از آن، در یک پژوهش جمع آوری شود تا مورد استفاده پژوهشگران و دانشجویان محترم قرار گیرد.

گفتار دوم: پیشینه

به لحاظ تاریخی، در حقوق کیفری ایران، شناسایی تعدد جرم به عنوان یکی از عوامل تشدیدکننده مجازات را شاید بتوان برای اولین بار در ماده ۳۱ قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ جستجو نمود و سپس به موجب ماده ۲ از مواد الحاقی به قانون آیین کیفری سال ۱۲۹۰ مصوب ۱۳۱۲ تعدد مادی جرم نیز مورد شناسایی قرار گرفت سپس قانونگذار طبق مواد ۳۱ و ۳۲ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ با ارائه معیار کمی و تعداد جرائم ارتكابی که تا آن زمان فاقد سابقه تقنینی در نظام جزایی ایران بود، ملاک تعیین مجازات و اجرای آن از سوی دادگاه نیز بر همین بنیان استوار ساخت. در واقع رویه قضایی قبل انقلاب در کلیه جرائم، در مواردی که فعل واحدی منجر به نتایج مجرمانه متعدد می شد چه این نتایج متعدد، عناوین واحدی داشتند و چه

^۱- مرادی، حسن، شهبازی، علی، عنصر معنوی قتل عمدی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، سال چهارم، شماره سیزدهم، ص ۴۴، زمستان ۱۳۹۴.

^۲- مهرا، نسرين، مودن، عباس، مقاله نگرش تطبیقی به تحولات قانون مجازات اسلامی راجع به تعدد جرم، فصلنامه تحقیقات حقوقی، شماره ۷۴، ص ۹۴، سال ۱۳۹۴.

^۳- فروغی، فضل الله، رحیمیان، رضا، مقاله ارزیابی تعدد مادی جرائم تعزیری در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره هفتم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۴

^۴- میلانی، علیرضا، مژدهی پور، ابولفضل، مقاله تعدد جرم، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، ص ۱۳۹۴، ۱۲۰.

عناوین متعدد؛ موضوع را تعدد اعتباری دانسته و مشمول حکم مندرج در ماده ۳۱ ق.م.ع. می دانست.^۱ و پس از وقوع انقلاب اسلامی، در مواد ۲۴ و ۲۵ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱ و مواد ۴۶ و ۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰، (نوربها، ۱۳۸۶: ۴۱۲) و سپس قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ که مواد ۱۳۱ تا ۱۳۵ را به تعدد جرم اختصاص داده معیار جرائم ارتكابی در باب تعدد مادی و معنوی جرم که تحت تأثیر اندیشه های حقوقی و فقهی متحول گردیده که این قانون دستخوش تغییراتی بوده است. تحقیقات و پژوهش های زیادی در این زمینه انجام گرفته که به تعدادی از آنها اشاره خواهیم کرد: علیرضا میلانی، ابولفضل مژدهی پور، مقاله تعدد جرم، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، ۱۳۹۴؛ فضل الله فروغی، رضا رحیمیان، مقاله ارزیابی تعدد مادی جرائم تعزیری در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، زمستان ۱۳۹۴؛ نسرین مهرا، عباس موذن، مقاله نگرش تطبیقی به تحولات قانون مجازات اسلامی راجع به تعدد جرم، فصلنامه تحقیقات حقوقی، سال ۱۳۹۴؛ حسن مرادی، علی شهبازی، عنصر معنوی قتل عمدی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، زمستان ۱۳۹۴؛ احمد علی پور، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، بررسی فقهی و اصولی تکرار و تعدد جرم در اسلام، بهمن ۱۳۹۰؛ حسن پوربافرانی، تعدد و تکرار جرم در حقوق کیفری ایران، ۱۳۸۴؛ مجتبی جعفری، تعدد جرم و آثار آن در قانون جدید مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲)، ۱۳۹۳.

گفتار سوم: مفهوم شناسی

جرم

جرم همواره رفتار خارجی انسان است که گاهی به صورت فعل و زمانی با ترک فعل تحقق می یابد و همواره پیگرد قانونی دارد و کسی که فعلی را انجام می دهد یا فعلی را ترک می کند که از نظر خارجی به نظم، صلح و آرامش لطمه وارد می کند، مجرم محسوب می شود و نیز مجازات کیفری است که شارع یا قانون گذار آن را برای بازداشتن از ارتکاب کارهای ممنوع و ترک وظایف شرعی و قانونی وضع کرده است؛ بنابراین، جرم در اسلام عبارت است از تجاوز کردن به حریم مصالح معتبر اسلامی، انسانی، هر تجاوز و ستمی که بر یکی از مصالح عمومی برود از نظر اسلام جرم تلقی می شود.^۲

مجازات

مجازات کیفری است که شارع یا قانون گذار آن را برای بازداشتن از ارتکاب کارهای ممنوع و ترک وظایف شرعی و قانونی وضع کرده است.

تعدد جرم

تعدد جرم، عبارت از ارتکاب جرائم متعدد قبل از صدور حکم محکومیت قطعی کیفری است که در حقوق کیفری ایران به عنوان یک علت عام تشدیدکننده مجازات محسوب می گردد. کیفیات مشدده، به اوصاف و جهاتی گفته می شود که از سوی قانونگذار تعیین شده و دادگاه با احراز وجود جهات موصوف، نسبت به تشدید مجازات اقدام می نماید. مقصود از تشدید مجازات، تعیین مجازات به بیش از حداکثر مجازات قانونی است.^۳

تعدد معنوی جرم

^۱ - ماده ۳۱ قانون مجازات عمومی «هر گاه فعل واحدی دارای عناوین مجرمانه متعدد جرم باشد مجازات جرمی داده می شود که جزای آن اشد» است.

^۲ - علی پور، احمد، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، بررسی فقهی و اصولی تکرار و تعدد جرم در اسلام، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ص ۷، بهمن ۱۳۹۰.

^۳ - پوربافرانی، حسن، تعدد و تکرار جرم در حقوق کیفری ایران، فصلنامه مدرس علوم انسانی، ویژه نامه حقوق، ص ۱۳۸۴، ۲۸.

ارتکاب یک رفتار؛ که دارای عناوین مجرمانه ی متعدد است. به موجب ماده ی ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲: در جرایم قابل تعزیر، هر گاه فعل واحد دارای عناوین متعدد جرم باشد، مجازات جرمی داده می شود که مجازات آن اشد است؛ مانند جرم استعمال مشروبات الکلی در اماکن و معابر عمومی ترتب دو یا چند عنوان مجرمانه بر رفتار واحد، استثنایی است بر قواعد تعدد جرم و به همین خاطر آن را با عنوان تعدد اعتباری در برابر تعدد واقعی به کار برده اند (رایجیان اصلی، ۱۶: ۱۳۸۲).

تعدد مادی جرم

ارتکاب رفتارهای متعدد که دارای عناوین مجرمانه ی متعدد است اعم از این که این رفتارها دارای عناوین مجرمانه ی مشابه، یا مختلف باشند. عناوین مجرمانه ی مشابه، مانند: ارتکاب سرقت تعزیری و شروع به سرقت؛ و عناوین مجرمانه ی مختلف، مانند: ارتکاب سرقت تعزیری و توهین. فروض مختلف تعدد مادی جرم، در ماده ی ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مقرر شده است.

گفتار چهارم: مرز تعدد جرم و تکرار جرم و تفاوت آنها

ماده ی ۱۳۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در تکرار جرایم تعزیری، با پیروی از قوانین کیفری پیش از انقلاب، بار دیگر معیار قطعیت حکم را پذیرفته است؛ بر این اساس در قلمرو جرایم تعزیری، مرز میان تکرار جرم و تعدد جرم، قطعیت حکم محکومیت سابق می باشد. بر این اساس، چنانچه فردی پیش از صدور حکم محکومیت بابت جرم تعزیری قبلی، مرتکب جرم تعزیری دیگری گردد، رفتار او تحت شرایطی از مصادیق تعدد جرم است و در صورتی که پس از صدور حکم محکومیت بابت جرم تعزیری قبلی مرتکب جرم تعزیری دیگری گردد، رفتار وی با جمع شرایطی مصداق تکرار جرم خواهد بود. باید توجه داشت که ماده ی ۱۳۶ قانون مجازات اسلامی جدید در قلمرو جرایم حدی، هم چنان شرط تحقق تکرار جرم را اجرای مجازات سابق می داند؛ از این رو می توان گفت ملاک تحقق تعدد جرایم حدی، عدم اجرای حد سابق می باشد. از آن جا که تکرار جرایم مستوجب قصاص و دیات، در تشدید مجازات مجازات است. به عنوان مثال در تعدد مادی از نوع مختلف؛ وفق ماده ی ۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ قاعده ی جمع مجازات ها حاکم بود مرتکب تاثیری ندارد، قانون مجازات اسلامی جدید در خصوص تکرار این قسم. جرایم، متضمن حکمی نمی باشد (الهام و برهانی، ۱۹۹، ۱۳۹۲) به این ترتیب، قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ از این حیث که ملاک فاطعی برای تشخیص تعدد و تکرار جرم پیش بینی کرده و به اختلاف نظرها پایان داده است، نسبت به قانون مجازات پیشین رجحان دارد؛ این امر را باید از جمله نقاط قوت قانون مجازات اسلامی جدید دانست.^۱

تکرار جرم زمانی مصداق می یابد که مرتکب، قبل از ارتکاب جرم ثانوی، یک محکومیت قطعی یافته باشد؛ در صورتی که تعدد جرم در حالتی است که جرم اول تعقیب نشده باشد و یا در صورت تعقیب قبل از ارتکاب جرم ثانوی به محکومیت قطعی منجر نشده باشد. در تکرار جرم فقط یک عمل ارتكابی است که مورد مجازات واقع می شود در حالی که در تعدد جرم، جرایم ارتكابی متعدد مجرم مورد مجازات قرار می گیرد. در تکرار جرم، مجرم قبلاً محکومیت جزایی پیدا کرده است در حالی که در تعدد جرم، ممکن است مرتکب، یک مجرم اولیه به شمار برود (شامبیاتی، ۱۳۹۲: ۲)؛ و تکرار و تعدد جرم هر دو از علل عمومی تشدید مجازات به شمار می روند.

گفتار پنجم: تعدد اعتباری در حدود، قصاص و دیات

^۱ - الهام، غلامحسین و برهانی، محسن، درآمدی بر حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۲.

در صورتی که فعل واحدی شامل عناوینی متعددی باشد که این عناوین شامل تعزیر یا جرائم حدی یا قصاص یا دیه باشد، تعدد اعتباری محقق نخواهد شد و نظام جمع مجازات ها رعایت می شود. برای مثال در صورتی که حرق و تخریب به قتل یا نقض عضو یا جراحت و صدمه انسانی منجر شود مرتکب به مجازات های مذکور حسب مورد، به قصاص و پرداخت دیه و تعزیر محکوم خواهد شد (ماده ۶۸۹ قانون تعزیرات). با ملاحظه مواد دیگر، قانون گذار در اجتماع قصاص با جرم تعزیری هرچند عمل منطبق با تعدد اعتباری است اما قواعد تعدد مادی را در اجرای مجازات جاری می کند. در خصوص جرائم مستوجب حد و تعزیر در صورتی که هر دو جرم از یک «جنس» فقط مجازات حدی به اجرادرمی آید و مجازات تعزیری ساقط می شود به جزء قذف (تبصره ماده ۱۳۵). حتی در صورتی که مجازات تعزیری شدیدتر از مجازات حدی باشد در صورت اتصاف جنس واحد بر هر دو عنوان، تعزیر ساقط می شود. به عنوان مثال می توان به تعارض بین مواد ۲۴۲ قانون مجازات اسلامی با ماده ۶۳۹ همین قانون اشاره کرد؛ در حالیکه حد قوادی هفتاد و پنج ضربه شلاق است مجازات قوادی مندرج در بند ب ماده ۶۳۹ از یک تا ده سال حبس است. مشخص است که مجازات تعزیری شدیدتر از مجازات حدی است؛ اما مطابق نص قانون مجازات اسلامی، تنها مجازات حدی اجرا می شود.^۱

گفتار ششم: تعدد مادی در حدود و قصاص و دیات

برخلاف قانون سابق که مقررات تعدد جرم در حدود و قصاص را به ابواب مذکور در کتاب های بعدی قانون ارجاع داده بود، قانون جدید در کنار بیان احکام تعدد جرم در تعزیرات، احکام کلی تعدد جرم در حدود و قصاص را نیز بیان نموده است. در همین زمینه ماده ۱۳۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مقرر می دارد: «در جرائم موجب حد، تعدد جرم موجب تعدد مجازات است مگر در مواردی که جرائم ارتكابی و نیز مجازات آنها یکسان باشد. تبصره- چنانچه مرتکب به اعدام و حبس یا اعدام و تبعید محکوم گردد، تنها اعدام اجراء خواهد شد». ماده ۱۳۲ تعدد واقعی در حدود را مورد حکم قرار داده و مقرر داشته که تعدد جرم در حدود موجب تعدد مجازات خواهد بود و این استثنا را در باب تعدد در حدود بیان داشته که در صورتی که جرائم متعدد ارتكابی همگی یکسان و دارای مجازات یکسان باشند، در اینصورت تعیین یکی از مجازات ها کفایت می کند به عنوان مثال اگر مرد و زنی بطور متعدد مرتکب زنا شوند و هر دو یا یکی از آنها غیر محصن باشد، مجازات مرتکب غیر محصن صد ضربه شلاق است و با توجه اینکه طبق ماده ۱۳۲ عنوان جرائم ارتكابی و مجازات های آن ها یکسان است، برای همه جرائم فقط مجازات صد ضربه شلاق در نظر گرفته می شود. تعدد واقعی در حدود وقتی صورت پیدا می کند که شخص، مرتکب اعمالی شود که مطابق قانون، مستوجب حدود مختلف باشد. برای مثال مرتکب شرب خمر، زنا، محصن و سرقت شود. از آنجایی که قاعده جمع مجازات ها در حدود پذیرفته شده است، اجرای مجازات ها باید به نحوی باشد که هیچ کدام از آنها زمینه دیگری را از بین نبرد. قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در فصل پنجم احکام تعدد جرم حدود، قصاص و تعزیرات را بیان نموده ولی از دیات سخنی به میان نیاورده است و حتی همانند قانون سابق احکام آن را به کتاب دیات هم ارجاع نداده است اما با دقت در کتاب دیات موادی از قانون به بیان احکام تعدد جرم در دیات پرداخته است. از جمله ماده ۵۳۸ در مورد تعدد دیات و عدم تداخل آنها مقرر می دارد: «در تعدد جنایات، اصل بر تعدد دیات و عدم تداخل آنها است مگر مواردی که در این قانون خلاف آن مقرر می شود»؛ بنابراین در مورد جنایات متعدد موجب دیه، اصل بر جمع مجازات ها و تعدد دیات است مگر در مواردی که مقنن به دلیل وجود نفی رابطه استلزام بین جنایات حاصله، حکم به دیه واحد داده باشد. قانونگذار در باب دیات در اجرای مجازات تعدد معنوی رویه متفاوتی را به کار گرفته است. به گونه ای که در برخی موارد، قاعده جمع مجازات ها را پذیرفته است و در موارد

^۱ - مهرا، نسرین، مؤذن، عباس، مقاله نگرش تطبیقی به تحولات قانون مجازات اسلامی راجع به تعدد جرم، فصلنامه تحقیقات حقوقی، شماره ۷۴، ص ۹۹، سال ۱۳۹۴.

دیگر، قائل به تداخل کیفرها است. برای مثال اگر در اثر کندن چشم، بینایی نیز از بین برود، دیه آن واحد است، در صورتی که هر گاه در اثر بریدن بینی یا هر دو گوش، حس بویایی یا شنوایی از بین برود، دو دیه لازم می‌شود.^۱

گفتار هفتم: تعدد مادی جرائم تعزیری و تخفیف در مجازات

با وجود آنکه تعدد جرم از علل مشدده به شمار می‌رود و حالت خطرناک مجرم و همچنین ایجاد نظم و امنیت اجتماعی اقتضا می‌کند نسبت به خطاکارانی که با ارتکاب جرائم متعدد به این نظم و امنیت لطمه وارد می‌کنند، شدت عمل بیشتری نشان داده اما تبصره ۳ ماده ۱۳۴ قانون جدید مجازات اسلامی، همچون تبصره ۲ ماده ۲۲ قانون سابق مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰، تعدد جرم را مانع از اعمال تخفیف در مجازات در صورت وجود کیفیات مخففه، ندانسته است. دلیل این امر نیز روشن است زیرا همیشه نمی‌توان به صرف تعدد جرائم، به ویژه وقتی جرائم از نوع خفیف باشد، به شدت عمل متوسل شد و قاضی باید بتواند با شناختی که از مجرم پیدا می‌کند و با توجه به کیفیات و نحوه ارتکاب جرم و شخصیت بزهکار، حکم بر مجازات صادر نماید و به عبارت دیگر، تعدد همیشه دلیل کافی بر وجود حالت خطرناک نیست.^۲

بنابراین، تعدد مادی جرائم تعزیری مانع از اعمال تخفیف در مجازات نیست ولی این امر، دارای ضوابطی است و دادگاه در اعمال تخفیف دارای اختیارات بی حد و حصر نیست. البته ارتکاب جرم جدید بعد از اعمال جهات مخففه تأثیری در موقعیت جرم قبلی مشمول مجازات تخفیف یافته ندارد (گلدوزیان، ۳۲: ۱۳۸۴) به موجب تبصره ۳ ماده ۱۳۴ ق.م.ا: در تعدد جرم در صورت وجود جهات تخفیف، دادگاه می‌تواند مجازات مرتکب را تا میانگین حداقل و حداکثر و چنانچه مجازات، فاقد حداقل و حداکثر باشد تا نصف آن تقلیل دهد. به عنوان مثال: چنانچه شخصی به صورت جداگانه دو فقره جرم خیانت در امانت را مرتکب شود که مجازات هر یک از آنها از شش ماه تا سه سال حبس است، در صورتی که دادگاه بخواهد با وجود جهات مخففه، مجازات حبس را تقلیل دهد، حداقل می‌تواند حکم به بیست و یک ماه حبس و حداکثر سه سال حبس بدهد ولی کمتر از مدت مذکور نمی‌تواند حکم کند طریق محاسبه میانگین مجازات: حداقل به اضافه حداکثر مجازات تقسیم بر تعداد جرائم ارتكابی تبصره مذکور، تکرار و تقلید ناقص از بند «ح» ماده ۳۲ قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲ است. چرا که در قانون اخیرالذکر، اولاً: به خوبی و هماهنگ با اصل پیش بینی شده در صدر ماده در خصوص تعدد جرائم ارتكابی، در تخفیف مجازات نیز از همان اصل تبعیت نموده و بر مبنای تعداد رفتارهای مجرمانه ارتكابی، میزان تخفیف نیز تعیین نموده است. ثانیاً: در اعمال حداکثر تخفیف نیز ضابطه ایجاد نموده و در هر دو مورد جرائم ارتكابی کمتر یا بیشتر از سه جرم (پس از اعمال تخفیف، مقرر داشته) در هر صورت مجازات را نمی‌توان کمتر از ۶۱ روز حبس جنح‌های تعیین کرد در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، حداکثر مجازات قابل تخفیف را مشخص نموده ولی از تفکیک مذکور در صدر ماده در خصوص تعدد جرائم ارتكابی کمتر یا بیشتر از سه جرم خودداری نموده و هیچگونه تفاوتی در اعمال تخفیف بین شخصی که دو جرم تعزیری انجام داده با شخصی که مثلاً مرتکب ده جرم تعزیری گردیده قائل نشده است که این رویکرد قابل دفاع نیست و لازم بود نسبت به شخصی که مرتکب جرم کمتر از نصاب قانونی کمتر از سه جرم شده باشد، در صورت وجود جهات مخففه، نسبت به شخصی که مرتکب جرائم بیشتر از نصاب قانونی بالاتر از سه جرم گردیده، تخفیف بیشتری قابل اعمال باشد.

گفتار هشتم: تعدد مادی جرائم تعزیری و مجازات جایگزین حبس

شناسایی مجازات جایگزین حبس در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ را می‌توان فصل جدیدی در گفتمان سیاست جنایی تقنینی و قضایی ایران دانست. جهت حرکت «نظام کیفری» چه در ایران و چه در کشورهای دیگر، به سمت محدود کردن حبس است و نه حذف کامل آن از نظام عدالت کیفری، زیرا در برخی موارد، اعمال مجازات حبس امری گریز ناپذیر به نظر می‌آید.

^۱ - نصراله، قراخانی، کارشناسان برجسته حقوقی کشور، مقاله «تعدد جرم در لایحه قانون مجازات اسلامی»، بولتن نیوز، انتشار اسفند ۱۳۹۴.

^۲ - نوربها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، ج ۱۲، تهران، نشر دادآفرین، ۱۳۸۴.

رسد.^۱ ولی نباید فراموش شود که سیستم اصلاحی ایران هرچند در رویکرد اخیر خود به راهبرد توسعه ضمانت اجرای اجتماعی محور توجه نموده است لیکن زمینه های لازم برای عملی نمودن این راهبرد وجود ندارد و شکست آن، اتفاقی عجیب نخواهد بود (ابراهیمی و ایزدی، ۱۳۹۲) اینکه آیا دادگاه می تواند در صورت تعدد جرائم تعزیری از مجازات جایگزین حبس استفاده کند یا خیر؟ بر اساس ماده ۷۲ قانون مجازات اسلامی که مقرر می دارد: «تعدد جرائم عمدی که مجازات قانونی حداقل یکی از آنها بیش از شش ماه حبس باشد، مانع از صدور حکم به مجازات جایگزین حبس است». بنابراین، اول اینکه در تعدد جرائم غیرعمدی به طور کلی و با هر میزان مجازات (مفاد ماده ۶۸ قانون مذکور)، امکان بهره گیری از مجازات جایگزین حبس وجود دارد، همانگونه که به طور کلی در جرائم غیر عمد، مقررات تعدد جرم به عنوان عامل تشدیدکننده مجازات رعایت نمی شود. ثانیاً: مفاد این ماده همسو با فلسفه تشدید مجازات در تعدد جرم، جرائم متعدد عمدی را به طور کلی چنانچه یکی از آنها دارای مجازات درجه شش به بالا باشد، از شمول مجازات جایگزین حبس استثناء نموده است و دادگاه نمی تواند در چنین فرضی، حکم به مجازات جایگزین حبس بدهد، حتی در صورتی که جرائم دیگر دارای مجازات پایین تر از درجه شش باشند (فروغی، ۱۳۹۲: ۱۹۸).

گفتار نهم: تحلیلی بر ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی ۹۲

ماده ۱۳۴- در جرائم موجب تعزیر هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد دادگاه برای هر یک از آن جرائم حداکثر مجازات مقرر را حکم می کند و هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم باشد، مجازات هر یک را بیش از حداکثر مجازات مقرر قانونی مشروط به اینکه از حداکثر به اضافه نصف آن تجاوز نکند، تعیین می نماید. در هر یک از موارد فوق فقط مجازات اشد قابل اجراء است و اگر مجازات اشد به یکی از علل قانونی تقلیل یابد یا تبدیل یا غیرقابل اجراء شود، مجازات اشد بعدی اجراء می گردد. در هر مورد که مجازات فاقد حداقل و حداکثر باشد، اگر جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد تا یک چهارم و اگر جرائم ارتكابی بیش از سه جرم باشد تا نصف مجازات مقرر قانونی به اصل آن اضافه می گردد.

تبصره ۱- در صورتی که از رفتار مجرمانه واحد، نتایج مجرمانه متعدد حاصل شود، طبق مقررات فوق عمل می شود.

تبصره ۲- در صورتی که مجموع جرائم ارتكابی در قانون عنوان مجرمانه خاصی داشته باشد، مقررات تعدد جرم، اعمال نمی شود و مرتکب به مجازات مقرر در قانون محکوم می گردد.

تبصره ۳- در تعدد جرم در صورت وجود جهات تخفیف، دادگاه می تواند مجازات مرتکب را تا میانگین حداقل و حداکثر و چنانچه مجازات، فاقد حداقل و حداکثر باشد تا نصف آن تقلیل دهد.

تبصره ۴- مقررات تعدد جرم در مورد جرائم تعزیری درجه های هفت و هشت اجراء نمی شود. این مجازات ها با هم و نیز با مجازات های تعزیری درجه یک تا شش جمع می گردد.

نکات ماده ۱۳۴ قانون مجازات عبارتند از:

- این ماده مختص تعدد مادی است و حکم تعدد معنوی در ماده ۱۳۱ بیان شده است و البته برخی مصادیق تعدد معنوی در قانون قدیم هم در این ماده از مصادیق تعدد مادی دانسته شده است. چرا که تبصره یک این ماده بیان می دارد: در صورتی که رفتار مجرمانه واحد نتایج متعدد حاصل شود طبق مقررات فوق عمل می شود. فعل واحد دارای نتایج متعدد در گذشته بر اساس نظر حقوق دانان تعدد معنوی محسوب می شد. برای مثال طبق رای دیوان عالی کشور در صورتی که مردی با ترک انفاق نفقه همسر و فرزند خودش را ترک کند عمل او مشمول فعل واحد دارای نتایج متعدده است که برای او یک مجازات تعیین می شود. ولی در این قانون این عمل تعدد مادی است.
- در این ماده فرقی میان تعدد مادی مشابه و تعدد مادی مختلف گذاشته نشده است.
- حکم تعدد در تعزیرات به این صورت است:

^۱ - حاجی تبار فیروزجایی، حسن، جایگاه جایگزینهای حبس در نظام عدالت کیفری ایران، حال و آینده، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۶۴، ۱۳۸۷.

فرض اول: جرایم متعدده بیش از سه جرم نیست: برای هر جرم تعیین حد اکثر و اجرای شدیدترین جرم (نتیجه عملا می شود حداکثر شدیدترین جرم).

فرض دوم: جرایم متعدد بیش از سه جرم باشد: تعیین حد اکثر به علاوه تشدید تا نصف حداکثر برای هر جرم و اجرای صرفا شدیدترین مجازات. بنابر این در فرض چهار جرم متعدد تشدید اجباری ولی میزان تشدید از جهت حد اقل اختیاری و از جهت حداکثر اجباری است؛ یعنی آن که قاضی در هر حال باید مجازات هر جرم را تشدید کند ولی این که چقدر تشدید کند برای او اختیار است ولی نهایت تشدید تا نصف اکثر مجازات است.

۴. ضابطه و ملاک تعدد از تکرار در قانون جدید هم تغییر پیدا کرده است. در قانون قدیم ملاک تمایز تعدد از تکرار صدور حکم قطعی و اجرای مجازات بود. با این توضیح که اگر فردی مرتکب جرمی می شد و بعد از اجرای کامل مجازات مرتکب جرم دیگری می شد مشمول عنوان تکرار بود و اگر قبل از اجرای کامل مجازات ولو این که در حین اجرای مجازات سابق مرتکب جرم دوم می شد مشمول عنوان تکرار نبود؛ و علاوه بر آن اگر کسی مرتکب جرمی می شد و حکم قطعی برای او صادر می شد و هنوز مجازات اجرا نشده بود و مرتکب جرم جدیدی می شد مشمول نه تعدد بود و نه تکرار؛ و قانون این جهت ناقص بود. چرا که برای آن که مشمول عنوان تعدد باشد باید جرم دوم را قبل از صدور رای قطعی انجام می داد و اگر می خواست مشمول تکرار باشد باید جرم دوم را بعد از اجرای مجازات انجام می داد؛ و به همین دلیل ارتکاب جرم در حالت آزادی مشروط مورد اختلاف بود که آیا مشمول تعدد است یا تکرار.

۵. مقررات تعدد در حال حاضر آیا مساعد به حال متهم است و عطف به ماسبق می شود یا خیر: در قانون سابق حکم تعدد به این نحو بود: تعدد مادی مشابه: تعیین یک مجازات و تشدید که این تشدید طبق رای وحدت رویه دیوان عالی کشور نهایتاً تا حد اکثر مجازات قانونی بود.

تعدد مادی مختلف جمع مجازات ها

در قانون جدید فرقی بین تعدد مادی مشابه و مختلف نیست و از طرف دیگر بین تعدد سه جرم و کمتر و تعدد بالاتر از سه جرم قائل به تفکیک شده است. در تعدد سه جرم یا کمتر مجازاتی که تعیین می شود چند مجازات حداکثری و آن چه اجرا می شود شدیدترین مجازات است؛ و در تعدد بالای سه جرم آن چه تعیین می شود چند مجازات حد اکثری به علاوه تشدید و آن چه اجرا می شود یک مجازات حداکثری به علاوه تشدید است. آن چه دادگاه مورد حکم قرار می دهد در تعدد مادی مشابه وفق قانون جدید صد در صد شدیدتر از قانون قدیم است چون در حکم قاضی حداکثر مجازات تمامی جرایمی که فرد مرتکب شده مورد حکم قرار می گیرد ولی آن چه اجرا می شود در تعدد سه جرمی همان مجازات حد اکثر است که در قانون قدیم هم بود و در تعدد بالای سه جرمی شدیدتر است از آن چه در قانون قدیم بود. بنابر این در تعدد مادی مشابه شکی نیست که قانون جدید شدید بوده و عطف به ماسبق نمی شود.

در تعدد مادی مختلف حکم قانون قدیم جمع مجازات ها بود و در قانون جدید در تعدد سه جرمی حداکثر همه مجازات ها در مقام حکم و حداکثر شدیدترین مجازات در مقام اجرای حکم است؛ و در تعدد بالای سه جرمی حداکثر به علاوه تشدید در مقام حکم برای تمامی مجازات ها و اجرای شدیدترین در مقام اجرا است؛ بنابراین در تعدد مادی مختلف آن چه در حکم دادگاه می آید همواره شدیدتر است از قانون سابق ولی آن چه اجرا می شود اگرچه در ظاهر خفیف تر است ولی با استدلال زیر شدیدتر است: فرض کنید فردی مرتکب سرقت توقیف غیر قانونی و کلاهبرداری می شود. اگر حداکثر مجازات سرقت شش ماه تا سه سال حبس توقیف غیر قانونی یک سال تا چهار سال حبس و کلاهبرداری سه تا هفت سال حبس باشد. در قانون قدیم قاضی می توانست این فرد را به جمع سه مجازات یعنی سه به علاوه چهار به علاوه هفت محکوم کند؛ و از نظر حداقل اگر می خواست مجازات کم بدهد می توانست او را به شش ماه به علاوه یک سال به علاوه سه سال محکوم کند. ولی در قانون جدید باید او را به حداکثر مجازات هر سه جرم محکوم کند ولی فقط شدیدترین مجازات اجرا می شود؛ یعنی همان هفت سال حبس کلاهبرداری؛ بنابراین در قانون جدید در فرض تعدد مادی مختلف دست قاضی از جهت حداقل مجازات بسته شده.

قاعده آن است که اگر قاضی حداقل مجازات را افزایش ولی حداکثر را کم کند این قانون شدید است چون دست قاضی را از جنبه حداقل بسته است؛ و بنابراین مقررات تعدد ماده ۱۳۴ در هر حال نسبت به قانون قدیم شدید است.^۱

گفتار دهم: ابتکار قانونگذار درباره جرایم تعزیری ماده ۱۳۴

ابتکار قانونگذار درباره جرایم تعزیری در ماده ۱۳۴ بخشی از اصول مندرج در مواد ۴۶ و ۴۷ قانون سابق را تغییر داده است. به طور مثال در این ماده مقنن مقرر کرده است که در جرایم موجب تعزیر، هرگاه جرایم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، دادگاه برای هر یک از آن جرایم حداکثر مجازات مقرر را حکم می‌کند یعنی ۳ جرم با ۳ مجازات اشد اما اگر جرایم ارتكابی بیش از سه جرم باشد، مجازات هر یک را بیش از حداکثر مجازات مقرر قانونی، مشروط به اینکه از حداکثر به اضافه نصف آن تجاوز نکند، تعیین می‌کند.

در هریک از موارد فوق فقط مجازات اشد قابل اجراست و اگر مجازات اشد به یکی از علل قانونی تقلیل یابد یا تبدیل یا غیرقابل اجرا شود، مجازات اشد بعدی اجرا می‌شود همچنین تبصره دوم این ماده پیش‌بینی کرده است در صورتی که مجموع جرایم ارتكابی در قانون عنوان مجرمانه خاصی داشته باشد، برای مثال فرد قفل در گاوصندوق را بشکند و سرقت کند یا با اخذ عنوان، مرتکب کلاهبرداری شود، شخص فقط به عنوان سرقت و کلاهبرداری قابل تعقیب است و مقررات تعدد جرم اعمال نمی‌شود. نظر به اینکه در قانون مجازات اسلامی جدید، مجازات‌های تعزیری طبق ماده ۱۹ به ۸ درجه تقسیم‌بندی شده است، قانونگذار در تبصره ۴ ماده ۱۳۴ ابتکار جدیدی به کار برده است. طبق این تبصره مقررات مربوط به تعدد جرم در مورد جرایم تعزیری درجه‌های هفت و هشت یعنی جرایم سبکتر و کوچکتر اجرا نمی‌شود و این مجازات‌ها با هم و نیز با مجازات‌های تعزیری درجه یک تا شش جمع می‌شود. ممکن است در حالتی با مجرمی مواجه شویم که مرتکب جرایم حدی یا مستوجب قصاص و نیز مجازات مستوجب تعزیر شده باشد، در این خصوص قانونگذار تکلیف می‌کند که ابتدا مجازات‌ها برای هر جرمی تعیین و سپس با هم جمع شوند البته در زمان اجرا ابتدا حد یا قصاص اجرا می‌شود.^۲

آیا مجازات مجرمانی که مشمول تعدد واقعی جرم می‌شوند، متعدد است؟

باید بین جرائم مختلف تفاوت قائل شویم. مجازات برخی از جرائم دقیقاً در شرع مقدس معین شده است که از آنها به عنوان حدود یاد می‌شود؛ مانند زنا، مصرف مسکرات یا نسبت دادن فحشا به دیگران. در این موارد، مجازات‌ها با هم جمع می‌شوند. مورد دو مجازات قصاص و دیه نیز با هم جمع می‌شوند. به عنوان مثال اگر فردی عمداً دست راست یا چشم کسی را از بین ببرد، هم به قصاص دست و هم قصاص چشم محکوم می‌شود و اگر جرائم او غیرعمدی باشد، باید مجموع دیه همه آنها را نیز بپردازد؛ اما در جرائم تعزیری که مجازات آنها توسط قانون معین شده است، تعدد جرم موجب تعدد مجازات نخواهد شد بلکه یک مجازات برای رفتارهای مجرمانه متعدد معین شده اما تشدید می‌شود.^۳

نتیجه

^۱ - تحلیلی بر ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی ۹۲، ۱۳۹۲. <http://hosseingerami1365.blogfa.com>

^۲ - روزنامه حمایت، جرم و تکرار جرم در قوانین ایران، گفتگو با دکتر علی نجفی توانا، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۹۲.

^۳ - گفتگو با دکتر روح‌الله اکرمی عضو هیات علمی گروه حقوق و جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق دانشگاه قم در خصوص تعدد جرم و چگونگی مجازات این‌گونه جرم‌ها؛ میرزایی، اکرم، بررسی تعدد جرم و تأثیر آن بر میزان مجازات، ۱۳۹۵.

همانطور که بیان شد قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مواد ۱۳۱ تا ۱۳۵ را به تعدد جرم اختصاص داده و قانونگذار در ماده ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به موضوع تعدد معنوی جرم پرداخته است، در واقع تعدد معنوی جرم ارتکاب یک رفتار؛ که دارای عناوین مجرمانه ی متعدد است، اما فروض مختلف تعدد مادی جرم، در ماده ی ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مقرر شده است، در واقع تعدد مادی جرم ارتکاب رفتارهای متعدد که دارای عناوین مجرمانه ی متعدد است، اعم از این که این رفتارها دارای عناوین مجرمانه ی مشابه، یا مختلف باشند. از اینرو، تعدد جرم به عنوان یکی از علل تشدید مجازات به شمار آمده است. برای تعیین میزان این تشدید قانونگذار ملاک تعیین کرده است و از طرفی چنانچه مجازات با جرم تناسب نداشته باشد چنانچه محکوم علیه بتواند به هیات رسیدگی ثابت کند که مستحق شدت مجازات نیست، اعاده دادرسی صورت می گیرد. ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی نسبت به تمامی محکومیت هایی که در حال اجرا بوده و خاتمه نیافته اند قابلیت اعمال دارند چون به نفع محکوم علیه است. در ماده ۱۳۴ اولاً باید برای هر جرم ولو مشابه که باشد، تعیین مجازات بشود. ثانیاً باید حداکثر مجازات قانونی تعیین بشود. ثالثاً اگر مجازات اشد قابل اجرا به هر دلیل کم یا غیر قابل اجرا شود، مجازات اشد بعدی اجرا شود. در تعدد مادی جرایم مختلف در سابق تمامی مجازات های مقرر برای جرایم مختلف باید اجرا می شد ولی الان فقط مجازات اشد قابل اجراست. اعمال ماده ۱۳۴ مربوط به جنبه کیفری یا دعوای عمومی ناشی از جرم است و ربطی به جنبه خصوصی یا دعوای خصوصی ناشی از جرم یا خسارات وارده بر شاکی یا مدعی خصوصی ندارد. تعدد جرم موجب تشدید مجازات است، در واقع حقوق کیفری را برای انتقام و آزار افراد نمی نویسند، قانون برای اقلیت افرادی است که مأخوذ به اخلاق اجتماعی نیستند و باید اصلاح شوند، البته اخلاقیات است که جامعه را نگاه داشته است چرا که بسیاری از مردم از قانون بی اطلاع هستند. تعدد جرم موجب تشدید مجازات است، بنابراین قانون مجازات اسلامی جدید دست کم در قلمرو کلیات نسبت به قانون مجازات اسلامی پیشین، کامل تر است.

منابع

۱. الهام، غلامحسین و برهانی، محسن، درآمدی بر حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۲.
۲. ابراهیمی، شهرام؛ ایزدی، عبدالله، مطالعه تطبیقی راهبردهای اصلاحی خارج از محیط، ۱۳۹۲.
۳. آزمایش، سیدعلی، محقق و دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، هشتمین نشست علمی حقوقی با موضوع تعدد جرم، اردیبهشت ماه ۱۳۹۴.
۴. بولتن نیوز، نصراله قراخانی، وکیل پایه یک دادگستری، کارشناسان برجسته حقوقی کشور اولین
۵. مقاله «تعدد جرم در لایحه قانون مجازات اسلامی»، تاریخ انتشار اسفند ۱۳۹۴
۶. پوربافرانی، حسن، تعدد و تکرار جرم در حقوق کیفری ایران، فصلنامه مدرس علوم انسانی، ویژه نامه حقوق. ص ۱۳۸۴، ۲۸.
۷. حاجی تبار فیروزجایی، حسن (۱۳۸۷) جایگاه جایگزینهای حبس در نظام عدالت. کیفری ایران، حال و آینده، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۶۴.
۸. رایجیان اصلی، مهرداد، تحلیلی بر مقررات تعدد جرم و دشواریهای آن، فصلنامه دیدگاههای حقوق قضایی، شماره ۲۹، ۱۳۸۲، ۲۸.
۹. شاهچراغ، سید حمید، تاملی شکلی و کاربردی بر ماده ۱۳۴ قانون جدید مجازات اسلامی، ۱۳۹۲.
۱۰. علی پور، احمد، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، بررسی فقهی و اصولی تکرار و تعدد جرم در اسلام، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ص ۷، بهمن ۱۳۹۰.
۱۱. گلدوزیان، ایرج، محشای قانون مجازات اسلامی، تهران انتشارات مجد، ۱۳۸۴.

۱۲. فروغی، فضل‌الله، رحیمیان، رضا، مقاله ارزیابی تعدد مادی جرائم تعزیری در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره هفتم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۴.
۱۳. مهرا، نسرین، موذن، عباس، مقاله نگرش تطبیقی به تحولات قانون مجازات اسلامی راجع به تعدد جرم، فصلنامه تحقیقات حقوقی، شماره ۷۴، ص ۹۹، سال ۱۳۹۴.
۱۴. میلانی، علیرضا، مزدهی پور، ابولفضل، مقاله تعدد جرم، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، ص ۱۲۰، ۱۳۹۴.
۱۵. مرادی، حسن، شهبازی، علی، عنصر معنوی قتل عمدی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، سال چهارم، شماره سیزدهم، ص ۴۴، زمستان ۱۳۹۴.
۱۶. نصراله، قراخانی، کارشناسان برجسته حقوقی کشور، مقاله «تعدد جرم در لایحه قانون مجازات اسلامی»، بولتن نیوز، انتشار اسفند ۱۳۹۴.
۱۷. نوریها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، چ ۱۲، تهران، نشر دادآفرین، ۱۳۸۴.

A Review of the Material and Spiritual Plurality of Crime with an Approach to the Penal Code Adopted in 2013

Rohollah Mohammadi¹, Daryush Babaei²

1. *PhD candidate of criminal law and criminology, Islamic Azad University, Branch of Yasouj, lecturer of Payam Noor University of Mamasani and Rostam, Iran.*

2. *Grade-9 Assistant professor of Islamic Azad University, Branch of Yasouj, Iran.*

Abstract

This article deals with the plurality of spiritual and material crime in the new Islamic Penal Code, and particularly Article 134 of this code. In the fifth chapter of the Islamic Penal Code adopted in 2013, Articles 131 and 135 have dealt with plurality of crime, but have given no definition of it. However, we can extract an appropriate definition of plurality of crime from its abundant instances and uses in many current cases and from the articles related to crime types and its comparison with recidivism. Plurality of crime is of two types: spiritual plurality of crime, which is also referred to as mental plurality, and material plurality of crime which is also called objective or real plurality. The legislative body of the Islamic Republic of Iran has dealt with the spiritual plurality of crime in Article 131 of the Penal Code Act of 2013. In the case of punishment offenses, when a single act has plural titles of crime, the criminal will be punished for the crime which has the maximum penalty under the law. However, various assumptions of material plurality of crime have been laid down in Article 134 of the Islamic Penal Code of 2013 with many innovations. The material plurality of crime refers to committing various crimes which have plural criminal titles, whether the acts have similar or different criminal titles. Crimes with similar titles include canonically punishable burglary, and attempting for burglary; and crimes with different titles include committing a canonically punishable burglary and insulting the victim simultaneously. Thus, plurality of crime is regarded as one of the causes of punishment exacerbation. The descriptive-analytic method has been used in this research.

Keywords: plurality, material plurality, spiritual plurality, the new Penal Code, the maximum penalty.
